

הארץ

לא היתה להם הזדמנות ללמוד באקדמיה. עכשיו הם זוכים לתיקון

הם מגיעים דרך הרווחה, שירות המבחן או באופן עצמאי, ומגשימים חלום שהיה עד כה רחוק מהם - בגיל מבוגר בהרבה מרוב הסטודנטים. "בזכות התוכנית אני חושבת בפעם הראשונה על עצמי", אומרת תלמידה שהחלה בשבוע שעבר את שנת הלימודים ב"אוניברסיטה בעם"

עקוב 

שירה קדרי-עובדיה

2022, 11:41, 08 בדצמבר

גילה קבדה-צוריאל חלמה במשך שנים ארוכות להגיע לאוניברסיטה, אבל נסיבות החיים לא אפשרו זאת. כמי שעלתה מאתיופיה בלי הוריה, היא נאלצה להתפרנס מגיל צעיר מאוד. "סיימתי כיתה י"ב ומיד התחלתי לעבוד בעבודות מזדמנות", היא מספרת. אחר כך התחתנה, ילדה והתמסרה לטיפול בבנה ולעבודה, שבמסגרתה ליוותה ילדים עם צרכים מיוחדים במערכת החינוך ובהמשך שימשה סייעת בגן ילדים. "ויתרתי על עצמי", היא אומרת. מדי פעם נקרו בדרכה הזדמנויות להשתתף בקורסים מקצועיים, אך תמיד צצו גם מכשולים: לעתים הלימודים היו רחוקים מדי או שלא נמצאה לה מחליפה בעבודה - והיא ויתרה. "בכל פעם קרה משהו, והשנים פשוט עברו".

בשנה שעברה, בגיל 50, נקרתה בדרכה של קבדה-צוריאל הזדמנות יוצאת דופן: להצטרף לתוכנית לימודים באוניברסיטה המיועדת למי שלא רכשו השכלה גבוהה קודם לכן. מבחינתה, זאת התגשמות חלום. "סוף סוף הצלחתי לשבת וללמוד", היא אומרת. "נכון, זה לא עם מבחנים. אבל זאת סיבה לצאת מהבית, לפגוש אנשים, להיפתח למשהו חדש".

בשנתה הראשונה בתוכנית למדה קבדה-צוריאל פסיכולוגיה, תחום שהשפיע לדבריה גם על התנהלותה בעבודה עם הילדים וגם בבית. "זה רלוונטי לחיים, גורם לי להסתכל אחרת על סיטואציות שאני נתקלת בהן", היא אומרת. "בלי זה הייתי חוזרת מהעבודה ויושבת בבית, לא הייתי רוכשת ידע. אני מרגישה שבזכות התוכנית אני חושבת בפעם הראשונה על עצמי". השנה היא תלמד במסלול למשפטים ואחר כך, היא מקווה, תצליח להשתלב במוסד אקדמי כסטודנטית מן המניין. "בעזרת השם אני אמשיך הלאה לתואר ראשון. הלוואי".

הגיל הממוצע: 47

ביום שלישי שעבר, בשעות אחר הצהריים המאוחרות, נכנסה קבדה-צוריאל בשערי אוניברסיטת תל אביב, יחד עם עשרות משתתפים נוספים שהחלו את שנת הלימודים של "אוניברסיטה בעם" - מיזם

המנגיש לימודים אקדמיים באוניברסיטאות הגדולות, לאוכלוסיות שבדרך כלל לא זוכות להשכלה גבוהה מסודרת.

מרבית הסטודנטים באוניברסיטה כבר סיימו את יום הלימודים שלהם, אך במסדרונות הקומה השנייה בבניין הפקולטה למשפטים הורגשה פעילות ערה והאורות עדיין דלקו. סביב עמדת הקפה והכריכים התגודדו תלמידים נרגשים, התעניינו זה בשלומו של זה וחלקו חוויות מהשיעור הראשון.

התוכנית מתקיימת אחת לשבוע בשעות הערב, במשך שלוש שנים, ובכל שנה בוחרים לעצמם המשתתפים את אחד המסלולים - משפטים, פסיכולוגיה, מינהל עסקים או רפואה. הגיל הממוצע בתוכנית הוא 47 - גבוה בהרבה מזה של סטודנט מן המניין לתואר ראשון. גם נסיבות הכניסה לקמפוס אינן רגילות: מרבית המשתתפים מופנים לתוכנית דרך שירותי הרווחה העירוניים, אחרים מגיעים דרך שירות המבחן של בתי הסוהר או דרך סל השיקום שמעניק משרד הבריאות למתמודדי נפש. התוכנית פתוחה גם למשתתפים הנרשמים אליה באופן עצמאי.

"אני מתרגשת, זה כמו יום חג בשבילי", אומרת בת שבע סוויסה, שמתחילה את שנת הלימודים השנייה שלה. "כשהייתי ילדה לא הלכתי לבית הספר בצורה מסודרת. זה שאני מגיעה לכאן היום, זה מבחינתי לנצח את השיטה". סוויסה בת ה-60 מעידה על עצמה שעסקה שנים רבות ביצירה, אך מעולם לא למדה באופן מסודר. בשנים האחרונות חיפשה שינוי בחיים וכך הגיעה לתוכנית. "הבנתי שהשכלה זה משהו שמקנה כוח, שמשפר את יכולת ההתמודדות", היא אומרת. "זה כאילו בקטנה, רק שעתיים בשבוע, אבל זה משנה משהו בתפיסה שלך".

"לא הייתי תלמידה שאהבה ללמוד", אומרת מרגלית דגן, 63. בנעוריה למדה בתיכון מקצועי ולא השלימה תעודת בגרות. אחר כך עברה מסלול חיים פתלתל שכלל גם התמודדויות משפחתיות מורכבות, שעליהן היא מעדיפה שלא להכביר מילים. החיפוש אחר "משהו שימלא אותי, אבל לא ילחץ כמו תואר רגיל", כדבריה, הוביל אותה ללימודים. "עצם זה שאני כאן, באוניברסיטה, זה מבחינתי הישג ענק", היא אומרת, וממהרת להיכנס לכיתה שבה כבר מתחיל שיעור.

אלף תלמידים בשנה

"אוניברסיטה בעם" נוסדה ב-2005 על ידי עדי קול, לימים ח"כית מטעם יש עתיד ואז מרצה באוניברסיטת תל אביב. בכירים באוניברסיטה תמכו ברעיון והמיזם החל לפעול - תחילה בתל אביב ובהמשך גם בשאר האוניברסיטאות הגדולות - בן גוריון, האוניברסיטה העברית וחיפה. המרצים הם סטודנטים לתארים רלוונטיים, שההשתתפות בתוכנית מזכה אותם בנקודות אקדמיות ולעתים גם במלגה צנועה. "זה הצד השני של המיזם - ההיכרות של סטודנטים עם אוכלוסיות שכנראה לא היו פוגשים בנסיבות אחרות", אומרת מנכ"לית התוכנית ענת אלדר וטין. "רבים מהם מדברים על המפגש הזה כחווית חיים מעצבת".

מדי שנה משתתפים בתוכנית 1,600 תלמידים, ולדברי אלדר וטין שיעור ההתמדה בה גבוה במיוחד, ועומד על למעלה מ-90%, על אף שהמשתתפים נדרשים להתחייב לנוכחות מלאה בשיעורים, מלבד חיסורים בודדים, בדומה לדרישות מסטודנטים מן המניין.

אולם בניגוד לסטודנטים מן המניין, התוכנית לא מעניקה להם תואר בתום הלימודים. לדברי אלדר וטין, חלק מהאוניברסיטאות הסכימו שהלימודים בתוכנית יקבלו הכרה כלימודי מכינה קדם-אקדמית, שמאפשרים המשך לימודים באקדמיה, אך בשלב זה אין לכך אישור מהמועצה להשכלה גבוהה.

"המטרה היא להנגיש השכלה גבוהה, אבל גם לייצר תחושת מסוגלות", אומרת אלדר וטין. "יש לנו תלמידים שבסוף התוכנית אומרים 'סיימתי כיתה ג' ואת התוכנית הזאת'. כאן הם מגלים שהם מסוגלים ללמוד ולהתקדם, וזה נותן מוטיבציה להמשיך הלאה - למשל לקורס מקצועי. השבוע פגשתי בוגר של התוכנית שסיפר שהוא מתחיל ללמוד במכללה בעקבות הלימודים שלו כאן".

קרוב ל-60 רשויות מקומיות משתתפות בתוכנית, הפועלת כמיזם משותף עם משרדי הבריאות והרווחה ובשיתוף האוניברסיטות וקרנות פילנתרופיות ובהן קרן מתנאל וקרן היסוד, והמשתתפים בה מגיעים לקמפוסים בהסעות מיישובי המגורים שלהם, "כדי ליצור הנגשה מלאה", מסבירה אלדר וטין.

תוכנית הלימודים במסלולים השונים נבנתה במיוחד עבור התלמידים וכוללת דגש על ידע מעשי, המתעדכן בשיתוף התלמידים עצמם. כך, באחת מכיתות הפסיכולוגיה בשנה שעברה, היתה קבוצה גדולה של אימהות יחידניות לילדים בגיל ההתבגרות, וחומר הלימודים הותאם לבקשתן לסוגיות הקשורות בהורות. תוכנית הלימודים בבריאות מנווטת גם היא בין ידע תיאורטי על גוף האדם ומחקר רפואי, לבין ידע שמטרתו העלאת מודעות לאורח חיים בריא - רפואה מונעת, תזונה נכונה ועזרה ראשונה.

לדברי אלדר וטין, השינוי משפיע גם על המעגלים הסובבים את תלמידי התוכנית, ובראשם בני המשפחה והילדים. "ההשתתפות בתוכנית מכניסה את המילה 'אוניברסיטה' הביתה. פתאום אפשר לענות לטלפון ולהגיד 'אני לא יכול לדבר, אני בלימודים עכשיו'. זה הופך להיות שלך ומייצר תמונת מציאות לשאוף אליה".

קשה להמעיט בחשיבות הנקודה הזו. ילדים להורים חסרי השכלה נתקלים בחסמים רבים בדרך ללימודים אקדמיים, והם מתמודדים עם אתגרים קשים פי כמה מאלה העומדים בפני ילדים להורים משכילים. לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סיכוייהם של צעירים להורים חסרי השכלה אקדמית להיכנס לאוניברסיטה נמוכים פי ארבעה משל ילדים להורים משכילים - 5% בלבד לעומת 19% בקרב ילדי אקדמאים. את הפער הזה, הנובע בין השאר מהיעדר מודל של אדם קרוב שצעד במסלול האקדמי, מבקשת התוכנית לצמצם מעט. "לא חסרות תוכניות לנוער בסיכון ולצעירים, ובדרך נוטים לשכוח קצת את דור ההורים - למרות שהם מי שמשפיעים על עתיד הדור הבא", אומרת אלדר וטין, "אנחנו מאמינים שצריך להשקיע בהורים כדי לשנות את תפיסות העולם של הילדים".

